

2. Боннер А. Т. Избранные труды по гражданскому процессу. — С.Пб., 2005.
3. Відомості Верховної Ради України. — 2005. — № 52. — Ст. 562.
4. Фурса С. Я., Щербак С. В., Евтушенко О. І. Цивільний процес України: Проблеми і перспективи. — К., 2006.
5. Інструкція про порядок фіксації судового процесу технічними засобами в загальних судах України: Затв. наказом Державної судової адміністрації України 21 липня 2005 р. № 84.

УДК 347.136(477)

І. В. Андронов

ВИМОГА ПРО ПУБЛІЧНІСТЬ РІШЕННЯ СУДУ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день українське правосуддя знаходиться на шляху вироблення процедури розгляду цивільних справ, яка б відповідала європейським та світовим стандартам і забезпечувала б можливість реального захисту судом порушеного, невизнаного або оспорюваного права. Одним із необхідних заходів на шляху до втілення даної мети є розроблення оптимального переліку вимог, яким має відповідати кожне рішення суду. Наявність таких вимог є невід'ємним атрибутом процесуальної форми, в якій проходить вся діяльність суду з розгляду і вирішення цивільних справ у рамках цивільного процесу [1, 16].

Науковим дослідженням даної проблеми займалися М. Г. Авдюков, М. А. Гурвич, Н. Б. Зейдер, Є. Г. Пушкар, М. Й. Штефан, В. Н. Щеглов, Г. В. Фазікош, Л. В. Соцуро, С. Загайнова та ін. Проте низка питань даної проблеми все ще залишається невирішеними.

Не останнє місце серед вимог, що пред'являються до рішення суду, займає вимога публічності (від лат. *publico* — обнародувати, або *publicus* — суспільний, народний). Дана вимога впливає з принципу гласності правосуддя.

Вимогу про відкритість судового розгляду та публічність судового рішення містить низка міжнародних документів, ратифікованих Верховною Радою України. Так, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, прийнятий Резолюцією 2200 А (XXI) Генеральної Асамблеї ООН від 16 грудня 1966 року, який набрав чинності 23 березня 1976 року та ратифікований Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII від 19 жовтня 1973 року, в ст. 14 передбачає, що будь-яка судова постанова в кримінальній або цивільній справі повинна бути публічною, за винятком тих випадків, коли інтереси неповнолітніх вимагають іншого чи коли справа стосується матримоніальних спорів або опіки над дітьми.

Про публічність судового рішення як одну з гарантій прав людини і основних свобод йдеться і в § 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основних свобод 1950 року, ратифікованої 17 липня 1997 року (Закон України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основних свобод 1950 року, Першого протоколу і протоколів № 2, 4, 7 і 11 до Конвенції»). В контексті

норм вказаної Конвенції ця вимога означає публічність (відкритість) слухань та проголошення рішення суду.

У рішенні у справі *Pretto and Others v. Italy* (8 December 1983, Series A no. 71, pp. 11–12, paras. 21–22) Європейський суд зазначив своє ставлення до відкритості судових слухань: «Публічний характер процедури розгляду судовими органами відповідно до параграфу 1 статті 6 захищає сторони в судовому процесі від дій судової адміністрації без суспільного контролю; це один із засобів, за допомогою якого підтримується довіра до суду...»

У справі *Adolf judgment of 26 March 1982. Series A no. 49, p. 19, para. 30* Європейський суд інтерпретував вимогу § 1 ст. 6 відносно того, що «рішення має проголошуватись публічно», зазначивши, що форма публічності проголошення рішення має визначатись відповідно до національного права країни-відповідача, а також згідно з конкретними обставинами справи з огляду на цілі § 1 ст. 6.

У справі *Axen judgment of 8 December 1983. Series A. No. 72* Суд відзначив, що публічність судового розгляду спрямована на захист сторін від таємного правосуддя, яке не підпадає під контроль громадськості, і є також одним із засобів збереження довіри до судів усіх рівнів. У цій же справі Суд зазначив, що вимога публічного розгляду є обов'язковою на будь-якому «вирішальному» етапі розгляду справи [2, 53].

Що стосується суто українського процесуального законодавства, то тут, перш за все, необхідно вказати на важливість вимоги, встановленої ч. 9 ст. 6, ст. 218 ЦПК України, щоб рішення суду внаслідок принципу гласності проголошувалося судом публічно, у відкритому судовому засіданні. Про це наголошувалося і в науковій літературі [3, 25]. При цьому велике значення має забезпечення доступу до рішень судів не тільки для осіб, які беруть участь у справі, але й для усіх бажаючих. По відношенню до осіб, що беруть участь у справі, є пряма вказівка процесуального закону про те, що особи, які беруть участь у справі, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їх права, свободи чи обов'язки, мають право на отримання в суді усної або письмової інформації про результати розгляду відповідної справи (ч. 9 ст. 6 ЦПК України). Також особи, які брали участь у справі, відповідно до ст. 27 ЦПК України мають право знайомитися з матеріалами справи і отримувати копії рішень та ухвал.

Для ознайомлення з рішеннями судів широкого загалу осіб створений Єдиний державний реєстр судових рішень, який запущений в роботу 1 червня 2006 року паралельно з набранням сили Законом України від 22 грудня 2005 року № 3262-IV «Про доступ до судових рішень». Відповідно до ст. 2 вказаного закону кожен має право на доступ до судових рішень у порядку, визначеному законом. Для цього всі рішення судів загальної юрисдикції оприлюднюються на офіційному веб-порталі судової влади України в порядку, встановленому законом. Доступ до ресурсів Реєстру, розміщеного на веб-сторінці <http://reyestr.court.gov.ua>, безплатний. Постановою КМУ № 740 від 25 травня 2006 року затверджений Порядок ведення Єдиного державного реєстру судо-

вих рішень, обов'язок ведення якого покладено на Державну судову адміністрацію України.

Відповідно до положень вищезазначеної Постанови КМУ передбачено два порядку доступу до судових рішень, що містяться у Реєстрі:

а) загальний доступ до судових рішень — режим доступу до судових рішень, внесених до Реєстру, який передбачає можливість одержання, використання, поширення і зберігання інформації, що міститься у Реєстрі, з урахуванням вимог щодо нерозголошення в текстах судових рішень, відкритих для загального доступу, відомостей, що дають можливість ідентифікувати фізичну особу, та відомостей, для забезпечення нерозголошення яких прийнято рішення про розгляд справи в закритому судовому засіданні;

б) повний доступ до судових рішень — режим доступу до судових рішень, внесених до Реєстру, який передбачає можливість одержання, використання і зберігання інформаційних ресурсів, що містяться у Реєстрі, зокрема відомостей, що не можуть бути розголошені в текстах судових рішень, відкритих для загального доступу.

Право на загальний доступ до судових рішень має кожна фізична або юридична особа без обмежень. Повний доступ до судових рішень мають судді, а також працівники апарату судів, Державної судової адміністрації та інформаційно-технічного адміністратора Реєстру у разі надання їм на один рік дозволу на такий доступ з урахуванням службових обов'язків і здійснюється шляхом автентифікації користувача.

Відповідно до п. 4 розділу II Указу Президента України від 10 травня 2006 року № 361/2006 «Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів» відкритий доступ до судових рішень має стати однією з найефективніших форм контролю громадськості за діяльністю судової влади, що сприятиме однаковому застосуванню законів і передбачуваності результатів вирішення аналогічних справ. Повинні бути передбачуваними й юридичні наслідки ухваленого судового рішення для особи. Обмеження щодо відкритості судових рішень може встановлюватись лише законом.

Наказом Державної судової адміністрації України від 13 червня 2006 року № 59 затверджено Кодифікатор відомостей, що не можуть бути розголошені в текстах судових рішень, відкритих для загального доступу через офіційний веб-портал судової влади України в мережі Інтернет.

Доступ суддів до державної таємниці, яка міститься в судових рішеннях, забезпечується у відповідності з Законом України «Про державну таємницю».

Незважаючи на безсумнівний прогрес у питанні доведення судової практики до відома широкого загалу населення, на даному шляху ще існує багато невирішених проблем, головні з яких — проблема наповнення реєстру і включення до нього всіх без винятку рішень судів, а також проблема фінансування ведення реєстру. Так, наприклад, зі слів посадових осіб, відповідальних за ведення реєстру, до нього не потрапляють рішення місцевих і апеляційних судів загальної юрисдикції, ухвалені до 1 червня 2006 року [4, 26]. Не останню роль в даному

питанні відіграє і невирішена до кінця проблема комп'ютеризації судів і запровадження в них електронного документообігу. І все ж таки головним залишається питання фінансування ведення Реєстру з боку держави, оскільки всі інші проблеми, при належному фінансуванні, можуть бути з часом вирішені або втратять свою актуальність. У той час як проблема фінансування стоїть на сьогоднішній день особливо гостро, недостатньо серйозне до неї ставлення ставить під загрозу саме функціонування Єдиного державного реєстру судових рішень.

Необхідно все ж зазначити, що при всіх існуючих проблемах і недоліках створення Єдиного державного реєстру судових рішень — явище, без сумніву, прогресивне. На думку спеціалістів, створення електронної бази судових рішень і розміщення її в мережі Інтернет дасть можливість:

- забезпечити вільний доступ всіх зацікавлених осіб до судових рішень і постанов, а отже забезпечити право учасників судового розгляду на оскарження рішень судів у зв'язку з винятковими обставинами на підставі неоднакового застосування судом (судами) касаційної інстанції одного і того самого положення закону;

- забезпечити однакове застосування і тлумачення законодавства і, як наслідок, однаковість судової практики;

- підвищити якість судових рішень;

- спростити процес збору, аналізу і узагальнення судової практики;

- оцінювати професійні якості конкретного судді шляхом оцінки ухвалених ним рішень;

- зменшити навантаження на суди тощо [5, 9].

Цікаво, що на сьогоднішній день було створено альтернативні державному неофіційні інформаційні портали судових рішень, які розміщено в мережі Інтернет, наприклад: www.sudoviaktu.org.ua, та www.ukrcourt.org.ua.

Така тенденція до прозорості та відкритості правосуддя має велике значення не тільки для юридичної практики, але також і для юридичної освіти, адже судова практика відіграє важливу роль у справі підготовки юристів і розвитку їх професійних якостей. Безсумнівно, що практикуючі юристи повинні володіти не тільки теоретичними питаннями права, але й судовою практикою. Відсутність єдності в теоретичних і практичних питаннях не тільки призводить до зростаючого бар'єру між теорією та практикою, недолікам і дефектам в законодавчій і правозастосовчій діяльності, але й створює перешкоди для підготовки висококваліфікованих юристів [6, 15].

Таким чином, вимога публічності рішення суду в цивільному процесі є однією з важливих гарантій забезпечення відкритості правосуддя, реалізації громадянами своїх процесуальних прав, контролю громадськості за діяльністю судової влади та одним із засобів збереження довіри громадян до судів усіх рівнів та судової системи в цілому.

Література

1. Загайнова С. Об унификации требований, предъявляемых к судебным актам в гражданском судопроизводстве // Арбитражный и гражданский процесс. — 2006. — № 5. — С. 16.

2. Гом'єн Д. Короткий путівник Європейською конвенцією з прав людини / Пер. з англ. Т. Іваненко та О. Павличенка. — Л.: Кальварія, 2002.
3. Костенко Д. Проведення судового процесу по гражданским делам // Советская юстиция. — 1971. — № 7. — С. 25.
4. Адресва Е. Загубили // Бизнес. — 2006. — № 25. — С. 26.
5. Коршиок О. Судебные решения — в Интернет // Бухгалтерия. — 2005. — № 7. — С. 9.
6. Таранова Т. С. Судебная практика и прецедент // Актуальные вопросы юридической науки и практики. — 2005. — № 1. — С. 15.

УДК 347.513(477)

Т. В. Доука

ПИТАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ

Незважаючи на достатньо довге існування і постійний розвиток у правовій науці та судовій практиці інституту відшкодування шкоди, необхідно відзначити, що становлення його проходить однобічно. Це пов'язано з тим, що свій розвиток вказаний інститут отримує тільки в межах матеріально-правової теорії.

Разом з тим, як показує судова практика останніх років, це недостатньо. Однобічність, перш за все, виявляється у тому, що матеріальна і процесуальна науки, як самостійні науки, ставлять перед собою різну мету і виконують різні завдання.

У Цивільному кодексі немає чіткого визначення поняття відшкодування шкоди, воно існує тільки на теоретичному рівні, що в свою чергу говорить про неоднозначність його трактування, включення в його зміст різних елементів.

Деякі вчені вважають, що відшкодування шкоди — це цивільно-правова відповідальність, яка пов'язана із зобов'язаннями і виникає внаслідок заподіяння шкоди.

Відшкодування шкоди полягає у повній її компенсації у грошовій формі або у натурі (виправлення пошкодженої речі). Розмір відшкодування шкоди зменшується, якщо виникненню шкоди сприяв сам потерпілий (наприклад, внаслідок грубого порушення правил дорожнього руху особа постраждала від наїзду автомобіля).

Зобов'язання щодо відшкодування шкоди (деліктне зобов'язання) — це таке цивільно-правове зобов'язання, за яким потерпілий (кредитор) має право вимагати від заподіювача шкоди (боржника) відшкодування у повному обсязі протиправно завданої шкоди шляхом відшкодування її у натурі або відшкодування завданих збитків [1, 717].

Відшкодування шкоди регулює гл. 82 Цивільного кодексу України. Стаття 1166 ЦК визначає загальні підстави відповідальності за завдану майнову шкоду.

Майнова шкода, завдана неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю особистим немайновим правам фізичної або юридичної особи, а також